

צפונות

פרשת
דברים - חזון
תשפ"ה
גליון קע"ט

צפונות ועיונים על עניני הפרשה והמועדים
יו"צ ע"י בני החבורה דקהילת אשי ישראל

1956 שנים לחורבן בית מקדשנו

"אם אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי, תִּדְבֶּק לְשׁוֹנִי לִחְפִּי אִם לֹא אֶזְכְּרֶי"

ציפית לישועה | הגאון רבי יוסף הכהן רובינשטיין שליט"א

ורואים אותו חרב יש חיוב גדול יותר להתפלל שיבנה ואמנם חצי מתפילת שמונה עשרה הוא על הגאולה, ועין במדרש (בראשית רבה יג ב) **כל תפילתן של ישראל אינו אלא על ביהמ"ק מתי יתבני בית מקדשא**, אך כבר כתב בעל החפץ חיים בקונטרס ציפית לישועה שתפילות אלו מחייבות אותנו לעורר בעצמינו רצון זה שלא נהיה כדוברי שקרים ח"ו, וביותר שפשוט שלא מספיק לבקש בפה את ביהמ"ק אלא צריך לרצות את זה באמת ולתבוע את זה.

ודבר נורא אמר בזה בעל החפץ חיים שכמו שהחיוב לשלם פעולת שכר שכיר ביומו הוא רק כשהשכיר תובע ואם אינו תובע אין חיוב כך גם את הגאולה אנו צריכים לתבוע (שיחות הח"ח יד).

ועין כוזרי (ב כד) שהסיבה שתפילתנו על ביהמ"ק עדיין לא נענה כיון שאומרים ברכת המחזיר שכינתו לציון ושאר התפילות כצפון הזרזיר ולא חושבים על הנאמר ואם כולם היו רוצים באמת ובלב שלם ונפש חפצה היו זוכים לישועה וכמו שהיה ביציאת מצרים.

ומטעם זה גם בבית שני לא היה גאולה שלימה כיון שלא כל עם ישראל עלו לארץ ישראל יחד עם עזרא ורובם נשארו בבבל.

וזה לשון המסילת ישרים (פ"ט): **ואם יאמר אדם מי אני ומה אני שאתפלל על הגלות וירושלים המפני תפילתי תצמח הישועה תשובתו בציזו לפיכך נברא אדם יחידי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם ונחת רוח הוא לפני יי' שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת והקב"ה שמח בזה ואין לנו ליפטר מפני מעוט כוחנו כי לא עליך המלאכה לגמור.**

בגדל החיוב להתאבל ולהצטער על חורבן ביהמ"ק

א. עוד רואים בחז"ל שמלבד החיוב לצפות ולהתפלל לגאולה העתידה מחובתנו גם להצטער ולנהוג באבילות בפועל על מה שנחרב ביהמ"ק ועדיין לא נבנה וחז"ל תיקנו בזה גדרי חיוב שונים לשלושת השבועות, לתשעת הימים ולתשעה באב שנחשב ממש כמותו מוטל לפניו, וגם כל השנה יש חיוב קריעה כשרואים את ביהמ"ק בחורבנה, ומבואר בגמרא (ב"ב ס) שמן הדין היה עלינו לגזור על עצמינו שנפרוש מבשר ויין כל השנה אלא שאי אפשר, ומכל מקום תיקנו חז"ל הרבה ענינים זכר לחורבן כשיר אמה על אמה שאינו מסויד בבית, ואסור לאשה ללבוש את כל תכשיטיה יחד, וחייבים לזכור את ביהמ"ק בכל שמחה בהנחת אפר על ראש החתנים, ובשבית כוס בנישואין וכדו', ומקור חיוב זה הוא ממה שאמרנו כנסת ישראל 'אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני' תדבק לשוני לחיכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי (תהלים קלו) ומכאן זה גזרו גם שלא לנגן בכלי שיר, ואסור לאדם שימלא פיו שחוק בעוה"ז ואסור תענוג שיש בו שמחה (שולחן ערוך אורח ח' ס' תקס).

ומבוא בשו"ע (ס' תקפ) דיש אומרים שגזרו להתענות כל שני וחמישי על חורבן הבית, ועל התורה שנשרפה, ועל חילול ה'.

וכתב המ"ב דמי שאינו יכול להתענות לכל הפחות יתפלל על זה ויש שמתעניין רק מבשר ויין וכתב בשו"ע (ס' א'): **'ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן ביהמ"ק'** והביא שם המ"ב בשם השל"ה שעל כן ראוי לומר בכל סעודה על נהרות בבל ובשבת שיר המעלות בשוב ה' וגו' והעיקר הוא כוונת הלב וטוב מעט ככוונה.

ב. וכבר צווח רבי שמעון בר יוחאי ככרוכיא (תקוני זוהר תקון ו) על מה שאין משתתפים בצער השכינה **'וי' לון לבני נשא דקוב"ה אסיר עמהון בגלותא ושכינתא אסירת עמהון ואיתמר בהון אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים ופורקנא דילה דאיהי תשובה תליא בידיהון וכו' ויפן כה וכה וירא כי אין איש דיתער בתיובתא לתברא בית האסורים דילהון אלא איש לדרכו פנו בעסקין דילהון בארחין דילהון איש לבצעו בבצעא דהאי עלמא לירתא האי עלמא'** כמה נורא הדבר שבידינו נתון האפשרות להוציא את השכינה הק' מבית האסורים כביכול ואין אפשר להתעלם, ובתקון חצות מקונן האלשי"ך בבית ישראל 'ראיתי שערוריה אין איש שם על לב שלמה אהיה כעוטיה קמר נטוי וכגדר הדחיה המדבר הייתי לישראל אלא ארץ מאפליה'.

ג. וחומרת הבעיה על מה שלא מתאבלים על ביהמ"ק נורא ואיום וכמסופר בגיטין נז שכל כפר סכניא של מצרים נהרגו אפי"י שהיו צדיקים כיון שלא התאבלו על ירושלים.

ומפורסם מה שכתב היעב"ץ (סידור בית יעקב דיני תשעה באב ח"ו טז) שעוון זה שלא מתאבלים על ירושלים כראוי דיו להארכת הגלות, 'והיא בעיני הסיבה היותר גלויה וחזקה לכל השמדות המופלגות והגדולות הנוראות והמבהילות אשר מצאנו בגלות בכל מקומות פזוירנו על צוארינו נרדפנו ולא הונח לנו וכו' לפי שיצא האהל הלו מליבנו בהיותנו שוקטים בארץ שכתנו את ירושלים וכו' על כן כמת מלב נשכחנו ונראה שהסיבה לצרות הוא גם כדי שלא נמצא מנוח בגלות ונרגיש שחסר לנו הגאולה ונתפלל לישועה וכמו שבגלות ראשונה אילו מצאו מנוח בין הגויים לא היו חוזרים (ב"ר לג ו).

א. אמרו בגמרא (שבת לא) שכשמכניסים אדם לדין כשם ששואלים אותו אם קבע עיתים לתורה כך שואלים ציפית לישועה, ופירש רש"י ששואלים אדם אם ציפה לקיום כל דברי הנביאים, ועי' סמ"ק (מצוה א') שחיוב זה של ציפיה הוא מצות עשה והוא כלול במצוה של 'אנכי ה' אלוך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' שיאמין שכן גם יגאלנו מהגלות ע"ש. ולכאורה דבריו צריכים ביאור שהרי עדיין אין מכאן ראיה שחייבים לצפות אלא רק להאמין וכנראה שזה דבר פשוט שמי שמאמין באמת יצפה כבר מאליו לגאולה.

ב. יתרה מזו מבואר ברמב"ם שבכלל י"ג עיקרי האמונה מלבד מה שצריך להאמין בביאת המשיח **צריך גם לחכות לו ולאבדו ולהתפלל לבואו** ולא זו בלבד אלא כל מי שאינו מחכה לביאתו כפר בתורה (פ"א ממלכים ה"א) וכנראה כוונתו כ"ל דאם אדם אינו מחכה הרי זה סימן שאינו מאמין שיכול לבוא כל רגע או שאינו מאמין בגודל המעלות שיהיו עם בואו, וכמו שכתב הרמב"ם שגם מי שנתמטע אצלו מעלת המשיח כבר כפר בתורה.

ג. עוד מצינו שחז"ל תיקנו כמה מצוות זכר למקדש כגון ארבעת המינים כל שבעת ימי חג הסוכות, וספירת העומר בזמן הזה כדי שנתפלל ונדרוש את בניו ביהמ"ק שאז נוכל לקיים עוד הרבה מצוות ומבואר בגמרא (סוכה מא) שמקור חיוב זה הוא ממה שהפסוק בא בתביעה על כך ש'ציון היא דורש אין לה מכלל דבעי דרשה' ולכן לאחר ספירת העומר מתפללים על בניו ביהמ"ק.

ד. מלבד זה מוטל עלינו חיוב גדול לצפות ולהתפלל לישועה כי עצם הציפיה והתפילה גורמת ומקרבת את הגאולה וכמו שאמרנו חז"ל (ב"ר צח) שיעקב אבינו ביקש על הגאולה במה שאמר לישועתך קויתי ה' מכיון שהכל בקיווי, פירוש דלכל דבר זוכים ע"י שמקוים לו כך רואים גם בתפילה שאנו מבקשים מהקב"ה שיגאל אותנו בזכות שאנו מצפים לכך 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח כי לישועתך קיוונו כל היום ממקומך מלכנו תופיע כי ממחכים אנחנו לך' ובתהילים פ' קב אתה תקום תרחם ציון כי רצו עבדיך את אבניה, ועי' ספר חרדים מצוות התלויות בארץ פ"ב שכיון שכל החורבן התחיל כי מאסו בארץ חמדה בזמן המרגלים לכן הצורך לזכות לבנינה הוא על ידי כי רצו עבדיך את אבניה.

ומפורסם מה שאמר בעל החפץ חיים זצ"ל שאם על בעל הבית הלוי מספרים שאפילו שהתנגד לקבל על עצמו את עול רבנות העיר בריסק אבל כשאמרו לו ששלושים אלף יהודי העיר מחכים לבואו לא יכל לסרב כל שכן שהקב"ה ומלך המשיח לא ישיבו ריקם את בקשת כלל ישראל אם רק יחלו לו באמת, (ועי' ילקוט איכה תתקצו) דור שהוא מצפה למלכות מיד נגאלים שנאמר 'ויש תקוה לאחריתך נאום ה' ושבו בנים לגבולם.

ה. ותפילה נצרכת מאד לגאולה כמבואר בהרבה מקומות (הנביא ישעיהו בפרק סב) מזרז את המתאבלים על ציון שלא יפסיקו מלבקש ולא יניחו להקב"ה לרגע אלא יפצירו בו עד שיוכנו את ירושלים **'על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה' 'נחם אבלי ציון וכל ישראל בגלות השומרים ומצפים תמיד לבנין ירושלים ומזכירים בנין ירושלים ביום ובלילה בתפילותיהם'** (מצודת דוד) תמיד לא יחשו המזכירים את ה' אל דמי לכם ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ.

ובישועה (כא יב) אמר שומר (הקב"ה) אתה בוקר וגם לילה אם תבעיון בעיו ופירש המהר"י קרא כבר עברו הגלויות אם רצונם להגאל בקשו רחמים מלפני ובהושע (ג ה) אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלוהיהם ואת דוד מלכם באחרית הימים וברש"י אין מראין סימן טוב לישראל עד שייבקשו מלכות שמים מלכות בית דוד ובית המקדש ורק מחמת תפילותיהם יצאו. ויש להוסיף עוד שכעת זה כל כוחנו לצאת מגלות אדום עשוי על ידי הקול קול יעקב שזה תורה ותפילה כמבואר בחז"ל (עי' ילקוט שמעוני תולדות קטו ו).

ופשוט שהציפיה והתפילה נצרכת גם מצד שכל הענינים צריכים אתערותא דלתתא וסוד זה מרומז בפסוק 'ואד יעלה מן הארץ' שכל עניני השכינה והנהגת עולם הזה תלויים בהבל פה האדם (גר"א אבן שלמה ז) וביותר שהרי אנו אומרים בתפילה שהקב"ה מביא גואל למען שמו באהבה וכידוע שאנו אלו שצריכים לעורר את האהבה.

וזה לשון האור החיים הק' (שמות יט ג) כידוע שאין אלוך עולם מקדים לקרב עד שיעורר המתקרב את האהבה וכן הוא מהמוסר כי ההדיוטות והקלים הם המשתדלים להתקרב לגדולים ונכבדים מהם.

ואמרו במדרש שוחר טוב (תהלים יז) **כל אותם אלפים שנפלו בימי דוד לא נפלו אלא על שלא תבעו ביהמ"ק** והלא דברים קל וחומר ומה אלו שלא נבנה בימיהם ולא חרב בימיהם, כך נענשו על שלא תבעו בניו ביהמ"ק אנו שחרב בימינו והיה בימינו ואין אנו מתאבלים ולא מבקשים רחמים על אחת כמה וכמה, לפיכך תיקנו חסידים הראשונים שיהיו ישראל מתפללים ג' תפילות בכל יום אנה השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים, וכנראה שאף אנו בכלל תביעה זו הגם שלא ראינו את ביהמ"ק בבנינו והחברתו כי אחר שכבר נבנה ביהמ"ק

"עַל זֶה הָיָה דָּוָה לִבְנוֹ עַל אֵלֶּה חֻטְּיוֹ עֵינֵינוּ"

וצריך עיון | קושיות מבי מדרשא

פרשת דברים

"ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב" (א א)

פרש"י: 'לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירים ברמז מפני כבודו של ישראל'. וקשה טובא הלא בהמשך הפרשה מופיע בפירוש את התוכחות, וא"כ מה הביאור בזה שהוא מזכיר ברמז.

"ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב" (א א)

וברש"י: 'הוכיח על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב י) וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעלי'. ומבואר ברש"י טעם העגל היה משום רוב הזהב שהיה להם, וצ"ב היכן מצינו שהיה זה בגלל רוב הזהב שבידם.

"ה' אלוהינו דבר אלינו בחרב לאמר רב לכם שבת בחר הזה" (א ו)

וברש"י: 'הרבה גדולה לכם ושכר על ישיבתכם בחר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים'. וצ"ב למה יצאה מנורה מכלל הכלים להיזכר.

"לא אוכל לבדי" (א ט)

וברש"י: 'אלא כך אמר שלמה אין דיניי אומה זו כדיניי שאר האומות, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל אין בכך כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע, שנאמר (משלי כב) וקבע את קובעיהם נפש'. וצ"ע טובא הלא בן נח מצווה על הדינים וא"כ מה הביאור בזה שהוא לא נתבע.

"לא אוכל לבדי" (א ט)

וברש"י: 'אני אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע, שנאמר (משלי כב, כג) וקבע את קובעיהם אדם שנקראו אחים ורעים, חלק ונחלה וכל לשון חיבה'. וצ"ע הרי הוא עצמו לא רצה להיות דיין כיון שהוא חשש מגזל א"כ מה הוא ממנה אחרים והרי גם אצלם יהיה חשש זה.

"ואקח את ראשי שבטיכם" (א טו)

וברש"י: 'משכתיים בדברים, אשריכם, על מי באתם להתמנות, על בני אברהם יצחק ויעקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים, חלק ונחלה וכל לשון חיבה'. וצ"ע הרי הוא עצמו לא רצה להיות דיין כיון שהוא חשש מגזל א"כ מה הוא ממנה אחרים והרי גם אצלם יהיה חשש זה.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

"ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם: וידבר ה' אלי לאמר: אתה עבר היום את גבול מואב את ער: וקרבת מול בני עמון אל תצרם ואל תתגר בם כי לא אתן מארץ בני עמון לך ירשה כי לבני לוט נתתיה ירשה" (ב טז-טז)

מבואר דלא הורשו לעבור בגבול עמון עד לאחר שכלו מתי מדבר והגיע דור באי הארץ, וצ"ע מ"ש גבול עמון מגבול אדום ומואב, שהרי בגבול אדום ומואב עברו עוד קודם לכן, ולמה דוקא המעבר בגבול עמון נמנע מדור המדבר.

ועוד צ"ע במה שאמר ויהי כאשר תמו כו', והרי לעיל כתיב רב לכם סוב את ההר ההוא כו', ומשמע דכבר אז נגמר הילוך דור המדבר, ועי' עוד בדברי רש"י פרשת חוקת שבבואם לקדש כבר כלו כל מתי מדבר, והרי בקדש היו הרבה קודם ביאתם בגבול עמון, וצ"ע.

"ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה" וכו' (ב טז)

פירש"י: 'ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים לא נתייחד עמו הדבור בלשון חיבה פנים אל פנים וישבו הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל'. וצ"ע בזה הלא לכאורה אי נימא הכי איך ניתנה התורה למשה ברינו במדבר.

"והעוים הישבים בחצרים עד עזה כפתורים היצאים מכפתר השמידם וישבו תחתם" (ב כג)

נחלקו הראשונים מי הם העוים, לדעת רש"י (והוא מן הסוגיא חולין ס:). עוים מפלישתים הם, ולא ישייך לעבר הירדן כלל, והוזכרו בפסוק לומר שגם שם לא הורשו בני ישראל לכבוש אותם אלא לאחר שכבשום כפתורים, ולדעת הרמב"ן עוים הם מארץ רפאים (שהיא במדבר א'), והכתוב מספר כל מה שנעשה בארץ הרפאים, שמקצתם ירש מואב, ומקצתם ירשו עשו, ומקצתם ירשו עמון, ומקצתם לקחו כפתורים (שהם עצמם מפלשתים) והמה באמת מותרים לישראל, עיי"ש בדבריו. וצ"ע לדעת הרמב"ן מהמבואר ביהושע פרק יג שהעוים מקומם בגבול מערבית דרומית יחד עם המשנה סרני פלשתים ומפרט שם גבולות זה וזה, והרי ארץ רפאים היא במדבר א"י יחד עם סיחון ועוג, והעוים בצד השני של א"י, וצ"ע.

"כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר" (ב טט)

צריך עיון גדול, הלא מפורש דלא הסכימו אדום לעבור בגבולו וא"כ מדוע אומר כאן 'כאשר עשו לי בני עשו'. ועי' ברש"י שכתב, דהוא לענין אוכל ומים. ואף זה קשה טובא, הלא מהיכ"ת שהסכימו למכור להם אוכל ומים, הא מפורש בכתוב 'וימאן אדום עבור בגבולו'. ועוד קשה אם מיירי משום אוכל ומים, מה טענה היתה על סיחון, והרי מסיחון הם רצו לעבור בגבולו ולא שיעמוד בחוץ ויביא לחם ומים. ועוד הרי קנו גם מתגרים באזור, ומ"ט זה לא מהני.

[הרב אברהם דויטש]

גלות ונחמה

'מלכה ושירה בגוים אין תורה'

כתב הגר"א: בדזמן בית המקדש היו משקים לתורה, וכמ"ש על ר"ע (במד"ר יט ד) דברים שלא נתגלו למרע"ה ודרשו על כל קוץ וקוץ וכו' וזו היא השקאת התורה, משא"כ עתה מלכה ושירה בגוים אין תורה, איכה בן מ' ואין לנו אלא ספיחי הראשונים הלואי שנוכל להבין דבריהם.

וצ"ע הלא עיקר גילוי תורת הנסתר היה כידיע עי' רשב"י שהיה אחר החורבן. ועוד הלא איתא דאלפיים שנות תורה עיקרם הוא סוף האלפיים, והוא זמן התנאים והאמוראים, והיו הם בחורבן בית שני (ואף בסוף זמן בית שני הלא איתא דהיה כבר קימחא טחינא).

'שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי'

איתא בכתובות (קיא:). 'השבועתי אתכם בנות ירושלים' וכו', שלא יגלו את הקץ' וכו'. וברש"י: 'לישנא אחרינא שלא ידחקו גרסינן לשון דוחק, שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי'. ומקשים ממאמר הכתוב (ישעיה סב ו-ז): 'על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את ה', אל דמי לכם ואל תתנו דמי לו עד יכונ ועד ישיים את ירושלים תהילה בארץ'. ופי' ברד"ק שם: 'אמר כנגד בני הגלות, אתם שעליכם להזכיר את ה' אל דומי לכם, לא יהיה לכם דומי ושתיקה' 'והתפללו לפניו תמיד' ושפכו לפניו לבבכם עד יכונ ירושלים בחומותיה.

קושיא עצומה | 'פתח להם בשלום'

"קומו סעו ועברו את נחל ארנן ראה נתתי בידך את סיחון מלך חשבון האמרי ואת ארצו החל רש והתגר בו מלחמה" (ב כד)

ויל"ע מהמשך הפסוקים (ב כו): 'ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון דברי שלום לאמר'. וברש"י: 'אע"פ שלא ציוני המקום לקרא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני מן התורה שקדמה לעולם. כשבא הקב"ה ליטנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלי לפניו שלא יקבלוה ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. דבר אחר ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולם (בדברים). יכול היית לשלוח ברק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה לאמר (שמות ה א) שלח את עמי, במתנו'.

וצ"ע מה הדמיון הלא כאן להדיא הקב"ה אמר לו שהוא יעשה עמם מלחמה, וא"כ איך הוא יכול לא להלחם אלא לשלוח דברי שלום, ובשום מקום שצ"י לא מוזכר שהיה הפוך כיון שזה הקב"ה בעצמו.

קושיא עצומה | 'ראו שועל מביט קדשי הקדשים'

שילהי מכות: 'כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור"ע מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק, אמר להם: מפני מה אתם בוכים, אמרו לו, מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת ועכשיו שוועלים הלכו בו ולא נבכה, אמר להן: לכך אני מצחק, דכתיב: ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן ברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא, תלה הכתוב נבואתו של זכריה נבואתו של אוריה, באוריה כתיב: לכן בגללכם ציון שדה תחרש, בזכריה כתיב: עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה - הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, וכשיו נתקיימה נבואתו של אוריה - בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון זה אמרו לו: עקיבא, ניחמתנו, עקיבא, ניחמתנו'.

וצ"ע חדא איזה תוספת היתה בראיית השועל לקיום נבואתו של אוריה, והלא אוריה אמר 'ציון שדה תחרש' ולא דיבר כלל על השועל שיצא.

ועוד קשה הלא הגיעו למקום המקדש ורואים מצב של חורבן, וכי אין מקום לבכיה, והלא אפילו אם יש לנו עדות לקיום נבואת זכריה אך עדיין יש לבכות על חורבן הבית מה שטענו חכמים, וקרעו בגדיהם, וכי שייך לקרוע את הבגדים ולשמוח.

צפונות רבותינו לבית הלוי

הרב אהרן שמואל הלוי

"השליך משמים ארץ תפארת ישראל" (איכה ב, א)

וכתב הבית הלוי (פר' ויצא) דכמו ובחורבנה ה' נפילתה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא כן יהי' עלייתם, דלא יעלו בהדרגה רק כשהיו בשפלות המדרגה כעפר הארץ במדרגה התחתונה ואז ופרצת ימה וקדמה למדרגה העליונה.

ובזה ביאר המדרש תולדות דשאל הגמון אחד לרבי מאיר מי תופר המלכות אחרינו, והוא השיב לו דאין לו לחקור בזה בהיסטרי"א ולראות מי ההולכת ומתגדלת מעט עד שלבסוף תתגבר עליכם, דגדולתו של יעקב לא יהי' כסדר הזה דלא ילך לאט, רק דבסופו של עשׂא אז יולד יעקב בעולם דבישראל יהיה' הלידה והגדול כאחת שנא' כי הרה גם ילדה ציון, דבציון יהי' ההריון הלידה והגידול הכל כאחד, בבי"א.

סיבת הגלות והצרות

ת"ר מעשה רבבי יהושע בן חנני' שהלך לכרך גדול של רומי א"ל תינוק אחד יש בבית האסורים כי אמר מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים, ענה אותו תינוק ואמר הלא ה' זו חטאנו לו, ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו, אמר מוכסחין בו שמורה הוראה בישורא, ולמו רבי ישמעאל בן אלישע יכת"ד הגמ' גיטין נח ע"א.

ויש לתמוה היכן רואים מתשובתו של התינוק שיהא מורה הוראה בישראל לכא' ה' צ"ל שיהא אומר דברי כיבושין ליראה, אך מה השייכות בין תשובתו שידע לומר שמפני החטאים נגרמו הצרות לזה שיהא מורה הוראה בישראל.

ומביאים בשם הגרי"ז ז"ל לבאר, שהנה הרומאים כבשו את ארץ ישראל והרגו וטבחו בכלל ישראל, לקחו את התינוק בבית האסורים, והנה צרות עצומות, באותו זמן בא ר' יהושע ב"ר, ושאל מי נתן למשיסה יעקב ישראל לבוזזים, ולכא' במבט שטחי יכולים לענות עי"ז כמה תשובות, הא' שזה בגלל הרומאים שנלחמו עם ישראל, או שהבריונים אשמים ששרפו כל האוצרות או חכמים יותר שהיו עונים שגדולי ישראל אשמים בזה שלא אחזו מכל המרד של הבריונים.

אך התינוק אמר לה' זו ד' חטאנו ללו הסיבה היא לא הרומאים לא הבריונים ולא החכמים, הלא ה' זו חטאנו לו בשוגג, ולא אבו בדרכיו הלך - במזיד, ולא שמעו בתורתו זה בלבד הסיבה, כי ידע התינוק שכלל ישראל בטוחים בידיו של הקב"ה, וא"א אינו יכול להילחם עמם, וא"כ ידע הך תינוק שכל פעולה ופעולה שיעשה על פי התורה, היא המסלקת את האויבים, וידוע שכל קיום הלכה זו מצוה ואחרת זה עבירה, וכיון שידוע שהגורם את הצרות זה אי קיום ההלכה, וידוע שכל דבר הוראה שורה זה משפיע שלא יותן למשיסה יעקב, שחלל נאמר בדיוק איך לקיים הוא הראוי להורות בישראל.

(מהגאון 'שערי זבולון' שליט"א)

בעומק הסוגיות | כל קבוע כמחצה על מחצה

הרב מאיר טעם

אמר'י בגמ' (תענית יז:). 'מכאן אמרו כל כהן (בזמן הזה, רש"י), שמכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו, ויודע שבתו אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל אותו היום וכו'. אינו מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו, ויודע שבתו אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל השנה'. ופירש"י: 'שמה יבנה בית המקדש, ותכבד העבודה, ויהיה זה צריך לעבוד'.

ומצינו להקשות מהא דאיתא בשו"ע (או"ח ס' שפד א:). 'ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת וכו'. ואם יש לו ממח להתפרנס, אסור לו לעשות מלאכה כלל, עד שיכלה מה שיש לו. ובאר במ"ב (סק"ז) משמתי דהמג"א: 'דהא כל יום הוא ספק שבת, ואע"ג דרוב הימים הוא ימי חול, זה מיקרי קבוע, דהא יום שבת מינכר לכל הוא, ע"כ. ולפי"ז בענין כהן בזמנה"ז שמי משמרתו אינם ניכרים כלל, א"כ ראוי שיתבטלו ברוב של שאר ימים.

"אַתָּה ה' לְעוֹלָם תִּשָּׂא פֶסָאָךְ לְדֹר וָדוֹר"

"עַל הַר צִיּוֹן תִּשְׁמְעוּם טוֹעָלִים הֶלְכוּ בּוֹ"

כמה סיכומים ביאורים והערות בהלכות תשעת הימים - תשפ"ה

הרב יהושע בן בלה הלוי (ניסנקורן) לרפו"ש בקרוב

- א. הערה בדעת הסוברים שמרן החזו"א הקל במוצאי שבת ר"ח אב, כגון שנה זו שלא להחליף את בגדי השבת מיד לאחר ההבדלה, משום שלא היה אז זמן מוצאי השבת בשבוע שחל בו ת"ב.
- ב. בשאלה עד מתי היה גיל הילד שנותנים לו לשתות את יין ההבדלה במוצאי שבת חזון, כאשר עיקר הנידון הוא מאימתי מתחיל הילד להבין את משמעות האבלות על חורבן ירושלים.
- ג. ביאור ההנהגה הרגילה בסעודה שלישית, ששבת זו, שהיא גם הסעודה הראשונה המפסקת לצום תשעה באב המתחיל בשקיעת החמה, במוצאי השבת.

- א. בשנה זו - תשפ"ה - ליל תשעה באב חל במוצאי שבת ונשתדל לעסוק בדינים הקשורים למציאות זו. אך כבר בשבת שלפני כן שבת ר"ח מנחם אב מוצאי פרשת "מטות מסעי", נחלקו הפוסקים בשאלה אם יש לפשוט את בגדי השבת קודם, שהם בגדים משמחים מיד לאחר ההבדלה, או שמא ניתן ללבושם גם במשך מוצאי השבת עד לשעה בה עתיד האדם לפשוט את בגדיו לקראת השינה.
- ידוע כי בשנים רגילות בהם מוצאי שבת חזון היה שבוע שחל בו תשעה באב, נהג מרן החזו"א לפשוט את בגדי השבת מיד לאחר ההבדלה במוצאי השבת, והוא כדעת הסוברים שיש להחמיר שלא ללבוש בגדים משמחים בשבוע שחל בו תשעה באב.
- אך בשנה זו דלית לן כלל מציאות של שבוע שחל בו ת"ב, נסתפקו רבים כיצד נהג מרן החזו"א זצ"ל במוצאי השבת האם פטט את בגדי השבת מיד לאחר ההבדלה כמו בכל מוצאי שבת חזון, או שמא הקל ולא פטט את בגדיו מיד במוצאי שבת משום שאין הוא זמן של שבוע שחל בו.
- ונטית** הבל לומר כי אכן החזו"א הקל בזה, שמנן לנו לומר שהחמיר בדבר שאינו דלינא. ברם, אולי יש קצת להעיר בזה, דיש גם מקום וצד לומר בזה להיפך, שהרי כלל תשעת הימים דנים בהם **ענין אבילות של הפרט** על מת קרוב ואע"פ שבוה גופא, יש צדדים יש הסוברים דצריך להחמיר מחד משום שהיא אבלות של כל כלל ישראל, אך יש גם צדדים להקל דזוהא משום שהיא **אבילות של כלל ישראל** שהיא חמורה פחות מאבילות פרט שמתאבל על מתו הקרוב נפטר.
- מ"מ** כלל התשעת ימים לכולי עולמא הוא **זמן של אבילות**, וידעינן כי בדורות קודמים היו קהילות נכבדות בעם ישראל וגם בארץ ישראל שהקפידו ללבוש בגדי חול אפילו ביום השבת חזון משום אותה אבילות כללית של תשעת הימים ורק מזמן הגר"א, ובמקביל לו קהילות החסידיים מהבשע"ט, שראו להחשיב ולהבדיל את יום השבת קודם שאין לנהוג בו כלל מנהגי אבילות בפרהסיא, נתפשט המנהג בארץ ישראל שלא ללבוש בגדי חול כלל בשבת חזון, אלא בגדי שבת רגילים, אך דבר פשוט הוא כי משעה שיוצאת השבת קודם, ונכנסים למציאות הרגילה של אבלות תשעת הימים, ואע"פ שאמנם אין זה שבוע שחל בו ת"ב, מ"מ **אבילות כללית איכא בו**, ומדוע איפא, ניתן יהיה להמשיך ולהלך בבגדי שבת **המשמחים את הלב** אך לאחר שיוצא כבר השבת, ויש מקום לכאור כי גם החזו"א, לא ראה כל כך לחלק, בין מוצאי שבת שנכנסים בו לשבוע שחל בו ת"ב בין מוצאי שבת שנכנסים בו לאבילות כללית של תשעת הימים, ואחר שמן השבת כבר ודאי יצאנו, יש מקום **שלא להוסיף** להלך בבגדי שבת בזמן מוצאי שבת, וכפי שאנו נוהגים גבי היין הבדלה שאנו שותים במוצאי השבת, כאשר אנו מקפידים מאד מרגע צאת השבת שלא לשתות את כוס יין ההבדלה **אלא ע"י קטן** שהגיע לחינוך, ואין אנו מחלקים באיסור שותית היין במוצאי שבת בין אם הוא שבוע שחל בו או רק אבילות תשעת הימים הכללית, והגם שהדמיון בין שני האיסורים אינו מוכרח ויש מקום לחלק מ"מ כיון שלבישת בגדים **שמשמחים הוא ענין עמוק בהרגש הלב** יש אולי מקום לפשוט את הבגדים במוצאי שבת כדאית כן נלע"ד על דרך האפשר **הכערה בעלמא בהכנעת לב ונפש**, גם לשון המשנה **"משנכנס אדם למעטין בשמחה"**, תומך ואומר שלענין **"מיעוט השמחה"**, לא מצאנו כל כך לחלק, בין שבוע שחל בו לבין כלל תשעת הימים, ורק לענין החמרת האבילות, ראו חז"ל לנהוג חומרא יתירה **בשבוע שחל בו**, אבל לא מצאנו צד להקל בכלל אבילות תשעת הימים בשנה שאין מציאות של שבוע שחל בו. ע"כ.
- ב. **הרמ"א סי' תקנ"א סעי' י'** כתב שבשבת חזון וכן בשבת ר"ח מנחם אב כהשתא שמוצאי שבת היה כבר זמן תשעת הימים, ונהגים שלא לשתות יין בברכת המזון ובהבדלה במוצאי השבת **אלא נותנים לקטן את היין של הבדלה**, ודווקא לקטן כזה שהוא **בין שש לשבע שנים** אשר מחד יש לו כבר הבנה **שמקיים מצות הבדלה** בשותית היין, אך **ומאידך עדיין אינו בגיל** שיועד להתאבל על חורבן ירושלים, שאם אמנם מבין יודע בהבנת החורבן, אסור הוא בשותית היין מצד חובת האבילות המוטלת גם עליו.
- והביא הרב שליט"א שנתלכסו החאורנים עד מתי אומנם היה **הגיל** של קטן כזה, ויש אומרים שהוא **עד גיל תשע**, שמאז ואילך מבין הוא במשמעות חובת האבילות של ירושלים.
- אבל** הסטיפלר זצ"ל ורבי חיים קנייבסקי זצ"ל סוברים, שאפשר ליתן לקטן לשתות מיין ההבדלה אפילו **עד גיל בר מצוה - שלוש עשרה**, שאין הקטנים מבינים בענייני החורבן עד לגיל זה.
- ולכאורה יש אולי קצת לדון בזה, האם אמנם ילדים בגיל אחד עשרה, שנים עשרה, אינם מבינים כלל במשמעות החורבן, ונראה לכאור את דעתם, כי אמנם הם לא מבינים **מהות וזכות עומק החורבן**, אין לילדים אלה אף בגיל שלוש עשרה, ומשום כך ניתן ליתן להם לשתות מין היין עד גיל זה, גם אם יש להם הבנה כללית של חורבן ביהמ"ק. ע"כ.
- ג. במבאר בשו"ע סי' תקנ"ב סעי' ו' כי בסעודה זו **רשאי אדם לאכול בשר ולשתות יין ואפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו**, ואע"פ שאין חיוב לאכול בשר ולשתות יין בסעודה שלישית, אם רוצה בכך ונמנע בגלל האבילות המתקרבת **עבירה היא בידו, והוא כנוהג אבילות בפרהסיא**, רק שיש עליו להקפיד לסיים סעודתו לפני השקיעה, וכן פוסק **רבי משה פיינשטיין** זצ"ל בתשובה.
- ואף שמאידך, מצינו **בכל ההלכות שלפני כן** בסימן זה, עד כמה צריך אדם להזהר בסעודה המפסקת בימות החול **שלא לאכול** בה מאכלים משמחים, וכי מי ששותה בה יין אוכל בשר **עוון גדול הוא בידו**, הכא דאיידין בסעודת מפסקת שהיא גם הסעודה השלישית בסעודות שבת קודם. **הפלוג השו"ע** הוא בלשונו **להתיר** לאכול מאכלים כרצונו עד שאמר אפילו **כסעודת שלמה בעת מלכותו**... אפילו שאין הוא רגיל בכך בשאר סעודה שלישית של ימות השנה הרגילים.
- אמנם "הורוקח" והבכור שור"** (הביאם) "המשנה ברורה" בדבריו סוברים, שאמנם יש על האוכל סעודה זו שלא להיות שמח בליבו ולהנהוג בזה כעין מה שאמרו "אבלו בליבו וצהלתו על פניו" וביותר יש עליו להקפיד מאד לסיים את סעודתו לפני השקיעה ואף יש להזהיר על כך את המון העם לבל יטעו בזה מחמת ההרגל בשאר שבתות סעודה שלישית ממשכת עד לאחר השקיעה.
- חזינן** איפא מכלל הדברים, כי חז"ל ברוחב דעתה הגדולה, ידעו לחלק כסניגא חריפתא בין שני יסודות ועיקרים שיש בסעודה זו, מצד האחד הדגש ההלכתי **לכבוד השבת כסעודה השלישית** להתיר מצד הדין **את כל המותר להיאכל** בסעודה שלישית, וכן יש נידון באחרונים (מג"א ובכור שור) גם היתר אמירת זמירות בסעודה זו, וכן גבי ישיבה בסעודה עם בני המשפחה כמבואר במ"ב שיש בזה חילוק בין בני משפחה או ידידים ארים יותר ואשר הנמנע מכך נגד רצונו יש בידו עוון של "אבילות בפרהסיא" מאידך מבואר מדברי האחרונים יום יתר גם להקפיד מאד **בלא לעט בהרגש העצבות החורש** בסעודה זו שהיא **סעודה המפסקת** לפני תחילת האבילות על חורבן בית מקדשינו יבנה בעז"ה בקרוב בימינו אמן. ע"כ.

מקור הדין דראוי לכל יר"ש שיהא מיצר דוואג על חורבן ביהמ"ק

הרב ישראל הכהן ארנטרובי

- א. בשו"ע סי' א' סעי' ג', ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר דוואג על חורבן בית המקדש. ויש לעמוד במקור הדין בזה.
- ב. דהנה בטור כאן ז"ל וטוב למי שמקדים שיכוין לשעות משמנות שהן בשליש הלילה ולסוף ב' שליש הלילה ולסוף הלילה שבאלו הזמנים הקדוש ברוך הוא נזכר לחורבן הבית ופיזור ישראל בין העו"ג והתפלה שיתפלל אדם באותה שעה על החורבן והפיזור רצוייה וקרובה להתקבל.
- ובב"י**, הראה בזה לסוג' דברכות ג"א דעל כל משמר ומשמר הקב"ה אומר אוי שהחברתי כו', ולרא"ש שם דראוי לכל יר"ש שיהא מיצר דוואג באותה שעה ולשפוך תחנונים על חורבן ביהמ"ק כמ"ש קומי רני בלילה לראש אשמורות.
- ג. ולשון הב"י שכל, בריש ברכות אהא דאמרי' כו' כתב הרא"ש, מורה ברור להביא מקור דברי הטור מהרא"ש דוקא, ומב' דמסוג' הש"ס דקאי על הקב"ה כביכול, לא נוכל אנו ללמוד לשניות עבודת האדם בזה, אכן הרא"ש הראה השיניות.
- והנה** בדברי הרא"ש גופא לא נזכר להיות מיצר דוואג, אלא בזמנים אלו דסופי המשמרות, היינו שהוא מכלל הנהגת ההשתוות כביכול אליו ית' באותה שעה, ולא נזכר כלל ענין תמידי בזה.
- ד. אבל בשו"ע חילק הענינים, דבסעי' ב' פסק ענין זמני חילוף המשמרות, המשכים להתחנן לפני בוראו יכוין לשעות משמנות המשמרות כו' שהתפלה שיתפלל באותן השעות על החורבן ועל הגלות רצויה, ומשמע שהוא דבר בפ"ע. ובסעי' ג' פסק, ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר דוואג על חורבן בית המקדש. ומקורו ודאי כהוראת לשונו וכן בבאה"ג מדברי הרא"ש, אבל הביא בפ"ע בלא שייכות לזמנים הנ"ל. ואולם בעט"צ גם כאן כ' מקור השו"ע מקרא דקומי רני בלילה, ו' שהבין שייכות סעי' ז' לקודם, ואף דלא נזכר וצ"ת.
- ולמשמעות** השו"ע, הוא חיוב בפ"ע ובכל עת להיות מיצר דוואג, עד שהצריכו הסולת בלולה הובא בבאר היטב, וכבר בחי"א במח"ב ממקור חיים להרב מהר"ח כהן בעל טור ברכת, וכן במ"ב מאחרונים, למעט מזה דהתורה והתפילה יהא בשמחה, והיינו דזולת זה יהא מיצר דוואג, אבל צ"ע אחר שלכא' מקור כל הדין בזה מד' הרא"ש הנ"ל, וכי' ליתא כלל בד' הרא"ש כנ"ז וצ"ע.
- ה. ומצאתי שעמד בזה במקור"ח וכ' דמלתא אגב אורחא קמ"ל שבדורותינו שירדה חולשה לעולם ראוי לכל אשר נגע יראת אלדים בלבו כשיגיעור משנתו בחצי הלילה או אח"כ לסיטול ידיו ויאנח בשברון מתנים ויאמר על נהרות בבל, ולפחות יתאונן בלבו, ושפיר מקרי מיצר דוואג אף על פי שלא קיים קומי רני. היינו דגם מי שאינו משכים אז לבוקר, מ"מ כיון שנתעורר יתחנן כן וצ"ת. ומ"מ להאי דראוי להיות מיצר דוואג בכל עת, גם הוא לא מצא מנחה.
- ו. ואולם יש להראות לזה מקור לדידן, ממס"י פ"ט שהראה לתנא" דקתני כל חכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמתו, ומתאנח על כבודו של הקדוש ברוך הוא כו', כל ימיו, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש ולשיועה שתצמח בקרוב ולכינוס גלויות, וזכה לרוח הקודש בדבריו וכו'.
- ז. שם הדין החסידי כזה כו' ודאי צריך שיצטער תמיד צער ממש על הגלות ועל החורבן, מצד מה שזה גורם מיעוט כביכול לכבודו ית', ויתאוה לגאולה לפי שבה יהיה עילוי לכבוד השם יתברך, והוא מה שכתב התדב"א שהבאנו למעלה, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים וכו', ויתפלל תמיד על גאולת בני ישראל והשבת כבוד שמים לעילוי.
- ז. ואולם גם בדבריו הוא פרט מענפי החסידות וכרכה עם כוונת כל העבודה רק למען אומר כבודו של האדון ב"ה יגדל וירבה, וזה יהא אחר שהתגבר באהבה אליו יתברך, ויהיה חסיד ומתאוה אל הגדלת כבודו וכו', וצ"ע אם יוכל להיות מקור לדבר זה בפ"ע, דראוי לכל וצ"ת.

חשנה אחת | לע"נ רבינו אשר ב"ר בנימין זאב זצוק"ל

חע"ש פ"ג ח"י

אִלְן שְׁהוּא עוֹמֵד בְּפָנִים וְנוֹטָה לַחֲוָץ, או עוֹמֵד בְּחוּץ וְנוֹטָה לְפָנִים, מִפְּנֵי הַחוּמָה וְלִפְנֵים, פְּלָפְנִים. מִפְּנֵי הַחוּמָה וְלַחֲוָץ, פְּלָחוּץ. בְּתֵי הַפְּדִים שֶׁפִּתְחֵיהֶן לְפָנִים וְחֻלְלָן לַחֲוָץ, או שֶׁפִּתְחֵיהֶן לַחֲוָץ וְחֻלְלָן לְפָנִים, בְּתֵי שְׁמָאֵי אוֹמְרִים, הֵלַל פְּלָפְנִים {ז}. וְבֵית הֵלַל אוֹמְרִים, מִפְּנֵי {ח} הַחוּמָה וְלִפְנֵים, פְּלָפְנִים. מִפְּנֵי הַחוּמָה וְלַחֲוָץ, פְּלָחוּץ.

בדין ירושלים לגבי מע"ש | הרב משה הורביץ

מבואר במתני' שאין הולכים אחר הנוף במע"ש אלא הוא כנגד החומה. ובתוס' מכות יב. הק' הרי גזין לא נתקדשו ואין אוכלין על גבי האילן, ות' שאור ירושלים כירושלים ומיירי שאין חשיבות לענף ונחשב באויר. אמנם בתוס' שאנץ ובריטב"א שם תי' שבקדשים קלים החמירו משא"כ במעשר הקל. ומאידך יש חומר במע"ש על ק"ל שאינו נאכל בעירות המוקפות חומה משא"כ קדשים שנאכלים.

בי החילוק כתב הגר"מ זעמבא (זרע אברהם ח, כא) שמעשר שני תלוי במזבח וצריך לאוכלו לפני המזבח וכל ירושלים נחשב סמוך לו ואם אין מזבח אין אוכלין. ומה"ט בעירות המוקפות א"א לאכול ומאידך יכול לאכול באויר ירושלים כיון שאינו מפסיק בין האוכל למזבח. ויסוד דיום לפני ד' משא"כ קק"ל עיקר דינו הוא לאכול במקום טהור ולכן גם בעירות המוקפות יכול לאכול ומאידך אויר לא נחשב כחלק מהמקום. (ואע"פ ששניהם נלמדים מאותו פס' מ"מ משמעותו לפני ד' משתנה בכמה אנפי וכמס"כ התוס' יומא מה). והעירו דאלי ש עוד נפק"מ אם מותר לאכול במקום הפתח מע"ש להמבואר בפסחים פה: שמקום הפתח לא נתקדש ויתכן שכלפי מע"ש סגי בהכי.

וע"ע בדברי הגר"ח עה"ת פ. ראה חלק בין ק"ל למע"ש כל דינו רק לגבי אכילה אבל לא נפסל וע"י ברמב"ם פד' הט"ו ממע"ש שמע"ש על דינו רק לגבי אכילה אבל לא נפסל. וע"י ברמב"ם פד' הט"ו ממע"ש דלגבי הדין שאין פדיון מע"ש חוץ לירושלים וגם הדין כבר נחשב כירושלים ואינו תלוי במקום של אכילה. וליע' אם ה"ה כלפי דין תורה של איסור אכילה בחוץ נאסר כבר כשבא אל הנוף. וע"ע ש"י הגר"מ תמורה כא:

זמני תשעה באב תשפ"ה

שחרית: א' 5:38 | ב' 8:00

מנחה: א' 13:22 | ב' 6:35

מעריב: א' 8:06 | ב' 8:16

קידוש לבנה: 10:00

ישא דברים:

בין קבלת שבת למעריב: **מורינו הרב שליט"א**

לאחר תפילת מוסף: **הרב מרדכי בצלאל כהן שליט"א**

בליל תשעה באב: **הגה"צ רבי מנחם לנג שליט"א**

ביום תשעה באב: **הגה"צ רבי אריה ליפסקוב שליט"א**

זמני שב"ק פרשת דברים

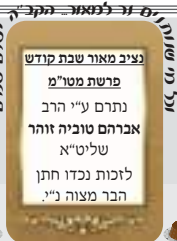
מעריב ליל שבת: 8:17

שחרית בשב"ק: א' 5:17 | ב' 7:30 | ג' 8:26

מנחה: א' 13:30 | ב' 5:45

מעריב מוצ"ש: 9:00

לְפָנֶיךָ לְנֶצַח תִּשְׁכַּחַנו תַּעֲזֹבֶנּוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל

"הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֵלֵינוּ וְנִשְׁכַּח חַדְשׁ יָמֵינוּ פִּקְדֹנֵי"

תגובות לגליון הקודם

לפרשת בלק: בשאלה: רש"י כתב ד'ישראל שלחו למדין לשאול מהו כוחו של משה רבינו. וקשה, הרי בלק עצמו היה ממדין ומדוע נצרכו לשלוח למדין. **תשובה:** בפסוק כתוב ששלחו לזקני מדין ולא למדין סתם, והיינו דכיון דבלק לא ידע חשבו אולי זקני מדין יודעים, ולכן שלחו למדין - לזקני מדין.

בשאלה: רש"י כתב דסדר דברי ה' לבלעם היה כך: א. אמר לו לא תלך עמם, ואז בלעם שאל אי"כ אקללם במקומו. ב. ה' אמר לו לא תאור את העם, ואז בלעם שאל אי"כ אברכם. ג. ה' אמר לו אי"כ לברכתך כי ברוך הוא. וקשה, מאי ס"ד דבלעם לקלל את בני" במקומו, הרי ה' אמר לו שבני" מבורכים ועומדים. **תשובה:** בתחילה ה' אמר לבלעם לא תלך - אבל ללא נתינת שום טעם, ולכן בלעם שאל אקללם במקומו, ורק בשלב זה ה' גילה לו טעם הדבר - כי ברוך הוא (יעו"ה היטב ברש"י).

בשאלה: רש"י מפרש 'כי עתה גם אתכה הרגתי' כך: אם האתון לא היתה נוטה מהדוך - בלעם היה נהרג והאתון חיה, וכעת שהאתון נסתה מהדוך - האתון נהרגת במקום בלעם. וקשה מדוע אם הבהמה נהרגת בלעם חי. **תשובה:** לרש"י דברי המלאך נחלקים לג' שלבים: שלב א: אם האתון לא היתה נוטה מהדוך - בלעם נהרג והאתון חיה. שלב ב: אם האתון נוטה מהדוך - בלעם ניצל וחי, ולכאוי ק"ו שהאתון תחיה. שלב ג: האתון נהרגת מטעם חדש - קלון בלעם (שהוכיחו).

הרב עזריאל בוכנר

במה ששאלו מדוע לא ילפי' מפרשת ערי מקלט דין חזקה דמעיקרא, כדשינוי בתוספתא כ"ג בחזקת קיים. יעו"ה במשך חכמה (דברים יג ד) שדן בזאת וכתב: 'וצריך לומר מדהותרה דמו של הרוצח להגאל הדם אע"פ שאינו יודע אם הכה"ג חי באותה שעה דמוקמינן על חזקתו שהכרן גדול קיים, אבל כ"ז היכא דלא איתרען, אבל היכא דאיתרען לא ידעינן'.

ואולם מה שמצינו בש"ס מלא דין חזקה, כמתנ' בגיטין (ל): 'המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפרש עליהם מחלקן, מפרש עליהם לחזקת שוהם קיימיו, ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי או העשיר העני'. ועוד שם מתנ' כה: לא. ועוד, מהך ליכא למילף דין חזקה כלל, דהוא מיירי רק אחר שגילתה התורה הדין. וכדפרש"י בחולין (ז:): 'מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקיה, במקומות הרבה סמכו על החזקה לאסור ולהתיר כי ההוא דלעיל'.

ועוד זאת הביאו מעשה ממרן הגר"ש זצ"ל שנתקשה בסוגיה במנחות (פח) אם מנורה של פרקים הייתה (שאפשר לכופפה בכדי להטיב ולנקות הנה), ואם לאו, אלא שהסירו הנה ממקומו במנורה עבור ההטבה, ונתקשה מדוע כלל צריך להסיר או להנמיך הנה לצורך ההטבה, אי דאי לנקותו עם בד ותו לא. ולא ברור מללו, דהא ודאי יותר אפשר להטיב ולנקות היטב אם מנמיכים הנרות לגובה העיניים ורואים, ולכן בעי' או לפרקים או שממש הסירו הנה והורידוהו. וזהו כוונת הגמ' שם' כיון דמביעיא הטבה אי לאו דפרקים הוי לא הוה מטיבא' - שאם צריך להטיב ולנקות הרי מוכרחים להשפיל ולנקות היטב.

ועכ"פ יש לציין לדברי האו"ח (בהעלותך) שכתב, דהן למ"ד לפרקים והן למ"ד השני, מחמת מעשה ההסרה או הכיפוף, חשיב לאחמ"כ כמעשה הדלקה חדש, ונמצא כעין 'תנוכת' המנורה בכל יום מחדש. הרב ב. ע. - בני ברק

קוויט פו יידישע אגודת ישראל
יחידות פו יידישע אגודת ישראל
יחידות פו יידישע אגודת ישראל
יחידות פו יידישע אגודת ישראל

כסא דברכתא

לידידינו הדגול מפארי בני החבורה דקהילתנו
גרים באורייתא תדירא יומם ולילה לא ישובתו
הרה"ג רבי **שמואל קארפ** שליט"א
המוסר לבבו ונפשו להעמדת קול התורה
בישיבת בין הזמנים 'זכר שמואל' שבבית מדרשינו
ונושא בעול בני הקהילה בהנהלת גמ"ח 'אביעזר'
לרגל הולדת בתו תחי' בשעט"מ
יתן ד' וירוו נחת מכל יוצ"ח זרע ברך ד'
ואך ששון ושמחה ישררו במעונם, בבריות גופא ונהורא מעליא, הוא וביתו העומדת
על ימינו תחי' לאוי"ט, בהצלחה ורווחה עד בלי די

כעתירת

מורינו הרב שליט"א **בני הקהילה** **לומדי ישיבת בין הזמנים**

מזלא טבא וגדיא יאה

במצהלות חדוה קול ששון וקול שמחה הננו לשגר בזאת מלוא הטנא ברכות, בעת תת ד' שמחה במעון האי גברא רבה, מפארי תלמידי החכמים דקהילתינו, כהן שדעתו יפה, להורות דבר ד' זו הלכה, גרים באורייתא תדירא ויראתו קודמת לחכמתו

הגאון רבי שלמה זלמן כהן שליט"א
דומ"צ ב"ד צ"ח חניכי הישיבות'
ונו"ב הרבנית תלית"א

בעת דודים, נישואי בנו יקירו החתן המופלג בתורה וביראה ובכל מידה נכונה שמו מפארים, 'בן העליה'

הרב ישראל מאיר היו"ע רבי תחי' לאוי"ט בשעט"מ
והברכה אחת היא לעטרת ראשם ידינו הדגול מחשובי מתפללי בית מדרשינו, איש החינוך **הרב הגאון רבי יהודה אריה כהן שליט"א**

יתן ד' ויהי הבית הזה לשם ולתהילה בכרם בית ישראל לראות דורות ישרים מבורכים, ובנין עדי עד, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לשוב לאיתנו הראשון להרבצת תורתו, לאורך ימים ושנים.

המברכים מעומקא דליבא
ק"ק 'אשי ישראל'

העליה לתורה בבית מדרשינו, קידושא רבא לאחר התפילה בבית משפ' החתן עוזיאל 40
החתונה תתקיים באולמי 'פנינת הספיר' י-ם ביום ד' י"ב מנחם אב

"מִלֵּאִים זֵיו וּמִפִּיקִים נִגָּה" הרב מאיר טעפ

סיבות חורבן הבית

כתב הח"ח (חובת השמירה ח טו): 'וכבר רמזו לנו חז"ל בזה ואמרו, כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו. והטעם פשוט שאותן עוונות שגרמו אז להחרבו, אותן עוונות גורמים גם עתה שלא לבנותו'. וכן במהרה"ל (נתיבות עולם, נתיב כ טוב א): 'וכאשר היה שנאת חינום הגורם להחרוב הבית, כ"ש שהוא הסיבה להעמיד החורבן, כי הדבר שהיה גורם חולי לאדם, כ"ש אחר שכבר חלה שמונוג ממנו הרפואה, כל עוד שלא הסיר הדבר שגרם החולי אל האדם'. וכה הודיעונו חז"ל הסיבות שגרמו החורבן:

- 'מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שלושה דברים שהיו בו ע"ז ג"ע ויש"ח' (יומא ט: וראה גם גיטין פח. ירושלמי יומא א א).

- 'אלב מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצוות ובגמ"ח מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חינום' (שם).
- 'אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קצם' (שם).
- מאי כתיב: מי האיש החכם ויבן את זאת, דבר זה נשאל חכמים ולנביאים ולא פירשהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב ויאמר ה' על עוזבם תורתי וכו', שלא בירכו בתורה תחילה' (נדרים פא. ב"מ פה. ועי' ר"ן ובי"ח דמייירי שלא למדו תורה לשמה).
- 'לא חרבה ירושלים, אלא בשביל שחיללו בה את השבת, שביטלו ק"ש שחרית וערבית, שביטלו בה תשב"ד, שלא היה להם בושט פנים אז מזה, שהשוו בה קטן וגדול, שלא הוכיחו זה את זה, שביזו בה ת"ח, שפסקו בה אנשי אמה' (שבת קטז).
- 'לא חרבה ירושלים, אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה, ולא עבדו לפנים משורת הדין' (ב"מ ל:).
- 'בעוון שפיכות דמים בית המקדש חרב, ושכינה מסתלקת מישראל' (שבת לג:).
- 'מצאנו שלא חרבה שילה, אלא שהיו מבזים את המועדות ומחללין את הקדשים' (ירושלמי יומא א א).
- 'אבל בשני מכירים אנו אותם שהיו יגיעין בתורה וזהירין במצוות וכו', אלא שהיו אוהבין את הממון ושוטאין אלו לאלו שנאת חינום' (ירושלמי שם).
- 'חד אמר לא גלו עד שנעשו ערילים, וחד אמר לא גלו עד שנעשו ממזרים, מ"ד ערלים למילה ולמצוות, ומ"ד ממזרים מאבותיהן' (ירושלמי סנהדרין י ה).
- 'לא גלו ישראל עד שנעשו עשרים וארבע כיתות של מינים' (ירושלמי שם).
- 'אמר להן הקב"ה לישראל: אתם בכיתם בכיה של חינום, ואני אקבע לכם בכיה לדורות' (סנה' קד:).

מה נחסרנו בחורבן - רחם על ציון כי היא בית חיינו:

גילוי שכינה:

- 'וכבוד ה' מלא את המשכן' (שמות מ לה, וברמב"ן: 'וסוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר').
- 'כי בחר ה' בציון איוה למושב לו, זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אותיה' (תהלים קלב יג-יד)
- 'נתאוה הקב"ה לדור עם בריותיו בתחתונים' (פסיקתא דר"כ ז ד).
- 'ברוך כבוד ה' ממקומו' (יחזקאל ג יב, ובמצודות: 'אל תחשוב שבסוד השכינה ממקומו מבית קה"ק לא היה ברוך ומהולל כבוד ה', כמו שהיה בהיותו במקומו בבית קה"ק, כי אע"פ שסר ממקומו הוא ברוך ומהולל, אבל ישראל הם הם החסרים בהסרת השכינה מביניהם, אבל כבוד ה' הוא תמיד ברוך ומהולל').
- 'מיום שחרב בהמ"ק, נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים' (ברכות לב:).

תורה:

- 'מלכה ושריה בגויים אין תורה' (איכה ב ט).
- 'כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים' (ישעיהו ב ג).
- 'שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקינו בתורתך' (נוסח התפילה).
- הגר"א (אבות סוף פ"ה): 'לפי שהוא כלל התורה משה קיבל כו' ואין תורה בלא ביהמ"ק כמ"ש מלכה ושריה בגויים אין תורה, אמר יד"ה שיבנה ביהמ"ק ותן חלקנו בתורתך, ואין תורה בלא ביהמ"ק כמ"ש ומלאה הארץ דעה את ה'".
- תפילה:**
- 'והביאותים אל הר קדשי ושמתחנים בבית תפילתי וכו' כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים' (ישעיהו נו ז).
- 'גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי' (איכה ג).
- 'סכותה בענן לך מעבור תפילה' (איכה ג מד).
- 'מיום שחרב בית המקדש נגעלו שערי תפילה' (ברכות לב:).

גשמייות:

- 'מיום שחרב בהמ"ק נעשו גשמים צימוקין' (תענית יט:).
- 'מיום שחרב בהמ"ק אין הגשמים יורדין מאוצר הטוב' (ב"ב כה:).
- 'מיום שחרב בהמ"ק, אין יום שאין בו קללה, ולא יד הטל לברכה, וניטל טעם הפירות. רבי יוסי אומר, אף ניטל שומן הפירות' (סוטה מח. ועי' תנחומא (תצוה יג): 'כמה חצופה ארץ ישראל שעדיין מוציאה פירות').
- 'מיום שחרב בית המקדש לא נראית רקיע בטהרתה' (ברכות נט:).

נותנו כמלא כף תרוד רבך מן המות:

- הכוזרי (ח"ב ל): 'אמר הכוזרי: א"כ אתם היום גוף בלא ראש ובלא לב, אמר החבר: כן הוא כאשר אמרת, ועוד ולא גוף אבל עצמות מפוזרות, כמו העצמות היבשות אשר ראה יחזקאל, אמנם נשאר בהם טבע מטבעי החיים'.
- הגר"א (ליקוטים סוף סד"צ פ"ט): 'מעט שחרב הבית יצא רוחינו עטרת ראשינו ונשארו רק אנהנו גוף שלה בלא נפש וכו', ומכל מקום היו העצמות קיימות שהם הית"ח שבישראל מעמידי הגוף, עד שנקרבו העצמות ולא נשאר אלא תרוד רבך מאיתנו ונעשה עפר, שחה לעפר נפשנו, ואנהנו מקיים עתה לתחיית המתים, התנערי מעפר קומי ויערה רוח ממרום עלינו'.

אם צמו בזמן בית שני על חורבן בית ראשון

דנו הקדמונים מה נהגו כלל"י ביום ט' באב, אחר בנין בית שני, האם נתאבלו וצמו אפי' שכעת הבית קיים, אך אינו כגדולת הבית הראשון כנודע, או שכיון שהבית בנוי א"צ לצום.

דעת הרמב"ם (פיה"מ ר"ה פ"א מ"ג) שגם בזמן בית שני היו מתענים בתשעה באב, וז"ל: 'היו מתענין ת"ב אע"פ שהוא מסור לרצונם, מפני שהוכפלו בו צרות'. (ועי' בתשב"ץ ח"ב סי' רעא ובטורי אבן מגילה ד. שהקשו עליו, וכתב התשב"ץ דהוא ט"ס בר"מ). ובריטב"א (ר"ה יח): כתב: 'דאילו מגזירת נביאים הראשונים לא היה אלא בגלות ראשון בלבד, ודין הוא שיתבטלו בבנין בית שני, אלא שעמדו נביאים האחרונים וקבעו בבית שני, וז"כ הפני" כהר"מ ממכבא דנפשיה, וכן מהר"ם (הלכות קטנות ח"ב קמט). ובחז"ס כתב (או"ח קנז): 'אפי' בסוף ימי בית שני משגלו הסנה' וקודם לזה כבר התענו כל ד' צומות כדמוכח ביוספון'.

ומאידך דעת התוס' (תענית יב. ד"ה התם) והמאירי (ר"ה יח), דלא צמו בבית שני על חורבן בית ראשון. וכתב החיד"א (מחזיק ברכה תקנ ב): 'אעיקרא אח דהיו עושין ת"ב בזמן בית שני הוא מילתא דתמיהה, ומתלמודא דידן והירושלמי מוכח איפכא, וגם הסברא תמאן בזה'. ובמג"א כתב (או"ח סי' תקנב) 'מפני שבזמן בית שני היה יום טוב ת"ב, והיה מרבין בסעודה, אף עכשיו לא זזו ממנה (ערב התענית) להיות לזכרון שיהפך ב"ב לששון ולשמחה'. וביהודה יעלה (יו"ד שנט) כתב, דבבית שני נהגו יו"ט, אך גם אמרו בו קינות ואיכה.